

11 Richtingen in het dispensationalisme

11.1 Algemeen

Het dispensationalisme is vooral bekend geworden door de ‘Plymouth Brothers’ die omstreeks 1830 in het Verenigd Koninkrijk ontstonden. Bekende namen vanuit deze beweging zijn: J.N. Darby, J.G. Bellet, B.W. Newton en A.N. Groves. Dit gemeenschap vormde het begin van de ‘Vergadering van Gelovigen’ die ook in Nederland bekend is geraakt. De leer van het dispensationalisme werd echter vooral door C.I. Scofield verspreid in zijn *Scofield Reference Bible* die ook in Europa (in het bijzonder vooral Duitsland¹) grote aanhang vond.

We moeten echter in het oog houden dat niet de ‘Plymouth Brothers’ de grondleggers van het dispensationalisme waren. De idee dat God in diverse perioden met mensen op een unieke manier handelde was al sinds eeuwen bekend en vinden we ook al bij de kerkvaders Justinus de Martelaar (100-165n.Chr.), Irenaeus (130-202n.Chr.), Clement van Alexandrië (150-215n.Chr.) en Augustinus (354-430n.Chr.), die de heilsgeschiedenis al had onderverdeeld in vier bedelingen. De theorie werd later herontdekt door Jonathan Edwards (1637-1716) en I. Watts (1674-1748) en raakte opnieuw bekend door de invloed van de ‘Plymouth Brothers’ en de al reeds genoemde ‘Vergadering van Gelovigen’.

11.2 De leer van het dispensationalisme

De naam ‘dispensationalisme’ is afgeleid van het Latijnse *dispensatio*, dat we kunnen vertalen met ons Nederlandse woord ‘bedeling’. Beide woorden zijn afgeleid van van het Griekse *oikonomia*, dat zeven keer voorkomt in het Nieuwe Testament, en ‘economie’, ‘rentmeesterschap’ of ‘iemand zijn deel toewijzen’ betekent (Lk16:2-4; 1Ko9:17; Ef1:10; 3:2; Ko1:25). In de Efezebrief worden daarbij twee bedelingen bij naam genoemd, namelijk de ‘bedeling van de volheid der tijden’ en de ‘bedeling van de genade van God’ (Ef1:10; 3:2). Een bedeling verwijst dus naar een bepaalde manier waarop God Zich bezig houdt met de mensen of een bepaald volk.² Het dispensationalisme onderscheid zodoende meerdere verschillende bedelingen in de bijbelse geschiedenis die steeds worden afgesloten met een oordeel. Daarbij moeten we echter de mogelijkheid openlaten dat deze bedelingen elkaar kunnen overlappen, een bedeling zegt daarom alleen iets over een bepaalde regeling (Gr. *oikonomia*) en niets over een tijdsperiode (Gr. *aionen*). Wel geloven dispensationalisten dat een bepaalde regeling maar voor een bepaalde periode gold. Naast de verbondstheologie is het zodoende het enige hedendaagse theologische systeem dat over een volledige systematische bijbeluitleg pretendeert te beschikken. Hierbij volg ik het bekendste schema van het dispensationalisme dat opgesteld werd door C.I. Scofield:

Bedeling	De staat van de mens	Verantwoordelijkheid	Falen van de mens	Oordeel
Van de onschuld	Adam naar de gelijkenis Gods	Het eerste gebod	Aan God gelijk zijn.	Uitdrijving uit Eden
Van het geweten	Kennis van goed en kwaad	Heersen over de begeerte	Kookpunt van de zonde	De zondvloed
Menselijk bestuur	Rechtvaardig, maar zondig	Beheren van de aarde	Meer dan God zijn	Verstrooiing
Van de belofte	Afzondering van het boze	Luisteren naar Gods wil	Jakob ging zijn eigen weg	Slavernij in Egypte
Van de wet	Gedragen door God	Luisteren, heiligen	Afgodendienst, zonde	Verstrooiing
Van de genade	Schuldig voor God	Geloof in Christus	Ongeloof	Poel van het vuur
Van het vrederijk	Rechtvaardig, maar zondig	Beheren van de aarde	Meer dan God zijn	Poel van het vuur

¹ C.I. Scofield, *Scofield Reference Bible*, (Wuppertal:Brockhaus, 1997).

² J. Graber, *Ultra-Dispensationalism*, (Diss. Dallas Theological Seminary, 1949), 5.

Binnen deze richting in het dispensationalisme bestaan er nog twee subrichtingen die vooral te maken hebben met de visie op de gemeente en Israël.

11.2.1 Traditioneel dispensationalisme

Deze visie wordt aangenomen door o.a. C.I. Scofield, Clarence Larkin en Chafer. Belangrijke punten in deze theorie zijn: (1) Israël is op de aarde, de gemeente is in de hemel en beiden blijven gescheiden in de eeuwigheid; (2) Er zijn twee wegen van de redding: de werken van de Thora in het Oude Testament en het geloof in het Nieuwe Testament. De dogmaticus Chafer leerde vanuit deze laatste gedachte dat er twee nieuwe verbonden zijn: één met Israël en één met de gemeente.

11.2.2 Bepaald dispensationalisme

Deze visie wordt aangehangen door Charles Ryrie, John Walvoord en Dwight Pentecost. Israël en de gemeente zullen volgens hun samen gevoegd zijn in de eeuwigheid. Ook is er slechts één weg tot redding (door het geloof) in beide Testamenten, waardoor er dus ook maar één nieuw verbond is dat gedeeld wordt door zowel Israël als de gemeente.

11.2.3 ‘Verder bepaald dispensationalisme’

Robert Saucy, Craig Blaising en Darrell Bock hebben in recente jaren het ‘bepaald dispensationalisme’ verder uitgewerkt. Zij houden vast aan de gedachte van de verbondstheologie, maar geloven wel dat oudtestamentische profetieën over Israël ook vervuld worden door etnische Joden. Ze verwerpen zodoende de gedachte dat de gemeente het nieuwe Israël is of dat de gemeente de oudtestamentische profetieën vervuld heeft.

11.3 De leer van het ultra-dispensationalisme

Het ultra-dispensationalisme³ leert dat de gemeente niet begon op de eerste pinksterdag in Handelingen 2, maar tijdens het optreden van Paulus omstreeks Handelingen 28.⁴ De gemeente die ontstond tijdens Handelingen 2 was volgens hun een ‘joodse gemeente’ die een voorloper was van de ware ‘heiden-jood-gemeente’. Als bekendste en invloedrijkste ultra-dispensationalisten kunnen we denken aan: E.W. Bullinger (samensteller van de *Companion Bible*) en C.H. Welch. Deze aanhangers geloven dat de gemeente niet tijdens Pinksteren begon, maar met de openbaring van de verborgenheid van de gemeente aan Paulus (Ef3:1-12). Deze openbaring vond plaats gedurende Paulus’ eerste gevangenschap in Rome, rondom het einde van het boek Handelingen. De brieven die Paulus schreef gedurende deze gevangenschap worden als autoritair voor de nieuwtestamentische gemeente beschouwd. Dit verschil van inzicht over de aanvang van de tegenwoordige gemeente brengt een groot aantal andere leerstellige afwijkingen tussen beide groepen met zich mee. Dit komt vooral tot uiting in de visie op de tegenwoordige functie van Christus, de doop en het avondmaal, de toepassing en verklaring van de evangeliën en de nieuwtestamentische brieven en de profetie. Zo geloven de aanhangers van het ultra-dispensationalisme dat zowel de doop als het avondmaal niet voor de nieuwtestamentische gemeente gelden.

11.4 De leer van het gematigd-dispensationalisme

De gematigde dispensationalisten (zoals J.C. O’Haire en C.R. Stam) geloven dat de verkondiging van het evangelie aan de eerste heiden het begin was van de gemeente (Hd13:46). De rede hiervoor is de vooronderstelling dat de gemeente moet bestaan uit zowel joden als heidenen en daardoor pas kon ontstaan nadat de eerste heiden tot geloof waren gekomen. Wel gaat zij ervan uit dat de gemeente begint voor het einde van het boek Handelingen. Daarom moet het avondmaal toegepast worden in de gemeente, maar hoeft er geen gehoor te worden gegeven aan de doop.

³ Deze stroming is ook wel bekend onder de naam ‘hyper-dispensationalisme’.

⁴ J. Graber, *Ultra-Dispensationalism*, (Diss. Dallas Theological Seminary, 1949), 6.

Omschrijving	Richtingen in het dispensationalisme		
	'normaal'	'ultra'	'gematigd'
Wanneer begon de gemeente op aarde?	Hd2	Omstreeks Hd28	Voor Hd28
Waar is de overgang tussen 'joden-' en 'heidengemeente'?	Nergens	Hd2-Hd28	Hd2-Hd13
Geldt het avondmaal voor de nieuwtestamentische gemeente?	Ja	Nee	Ja
Geldt de doop voor de nieuwtestamentische gemeente?	Ja	Nee	Nee
Welke bijbelboeken gelden voor de gemeente?	Alle	De gevangenisbrieven	Alle Paulusbrieven
Verschillen Paulus' vroege en late bediening van elkaar?	Nee	Ja	Ja

11.5 Evaluatie van het ultra- en gematigd-dispensationalisme

We moeten ons hierbij de vraag stellen of de conclusie juist is dat de gemeente anders functioneerde voordat heidenen toe traden tot deze gemeente, of voordat aan Paulus de verborgenheid van de gemeente openbaar werd? Kunnen we op basis van andere argumenten, behalve het zwijgen van de schrift, concluderen dat de gemeente waar Paulus het over heeft, een anders was dan de gemeente die in het begin van het boek Handelingen wordt beschreven?

Zegt niet juist Paulus dat de vroeger door hem vervolgte gemeente dezelfde is als de gemeente waaraan hij schrijft (Gl1:13; 1Ko15:9; Fp3:6; vgl. Hd9:4; Rm10:13)? In deze verzen ligt het voor de hand dat de door Paulus vervolgte gemeente dezelfde is als degene waaraan zijn geadresseerden waren toegevoegd.

De vraag hierbij is: "Wanneer begon God eigenlijk Zijn plan met gemeente?" en niet: "Wanneer begrepen de gelovigen dit?", zoals de ultra-dispensationalisten zeggen. Een bedeling heeft niets te maken met de vraag of mensen Gods handelingen erkennen, maar met het feit dat God handelt! Er is dus een duidelijk verschil tussen de praktische uitwerking en de schriftuurlijke vastlegging van een gegeven. Slechts door de volledige openbaring begrijpen we dat God dit werk begon tijdens de eerste Pinksterdag. Voor Zijn hemelvaart beloofde de Heer Jezus aan Zijn discipelen dat ze in de heilige Geest zouden worden gedoopt (Hd1:5). Petrus verwijst later in Handelingen naar de eerste Pinksterdag als vervulling van deze belofte (Hd11:15-16). Tevens verklaart Paulus in 1 Korinthe 12:13 dat het toegevoegd worden aan de gemeente wordt gerealiseerd door de doop in de heilige Geest (1Ko12:13). Als de belofte uit Handelingen 1:5 dus op de dag van Pinksteren werd vervuld, en doop in de Geest volgens 1 Korinthe 12:13 betekent dat de gelovige toegevoegd wordt aan de gemeente, is het moeilijk om hier niet uit te concluderen dat gemeente pas na Pinksteren ontstond. Of Petrus en zijn toehoorders dit fenomeen volledig begrepen is volstrekt niet aan de orde om het werk van God tot stand te laten komen! De bijbel maakt ons juist in laatstgenoemde teksten duidelijk dat de gemeente haar begint vond tijdens de doop in de heilige Geest. Daarom wordt zowel van de joodse bekeerlingen als de heidense bekeerlingen in Antiochie gezegd dat zij 'toegevoegd werden tot de Heer' (Hd5:14; 11:24). En groet Paulus in zijn brief aan de Romeinen Andronikus en Junias die voor hem al in Christus waren (Rm16:7). Dit zijn in Christus wijst op het hoorden bij de gemeente. Andronikus en Junia waren dus al reeds voor Paulus' bekering (Hd9) tot de gemeente.

Ook in Efeze 3:5 wijst Paulus juist erop dat ook andere nieuwtestamentische apostelen en profeten de 'verborgenheid van de gemeente' was geopenbaard door de Geest. Deze openbaring was dus niet alleen een privé openbaring voor alleen de apostel Paulus, maar werd door de Geest (en dus niet door Paulus) eveneens geopenbaard aan anderen. De apostel had over deze verborgenheid al 'van tevoren met weinig woorden geschreven' (Ef3:3). Dat zou kunnen verwijzen naar iets wat eerder werd beschreven in de Efezebrief (b.v. Ef2:20-21), maar zou ook kunnen verwijzen naar oudere brieven die de apostel verstuurd had (Rm10:12; 12:5; Gl3:28). Wel had de apostel het unieke voorrecht gekregen om deze verborgenheid aan de volkeren te gaan verkondigen (Ef3:8). Hij was de voornaamste verkondiger van het evangelie onder de volkeren.⁵

⁵ Ook in het Grieks gebruikt de apostel de zwakkere vorm van 'ik' (Gr. *moi*) in Ef3:3, terwijl hij in Ef3:8 de sterkere vorm *emoi* gebruikt. Daarbij wordt dit persoonlijk voornaamwoord in Ef3:8 aan het begin van de zin geplaatst, terwijl dit in Ef3:3 niet het geval is.

11.6 De nadelen van het dispensationalisme

11.6.1 Etikkenwerk

Een groot gevaar dat bij aanhangers van het dispensationalisme ontstaat, is dat ieder bijbelvers in een bestaand systeem wordt gestopt. Daarbij wordt vooral gelet op de geadresseerden van een bepaald bijbelgedeelte. Teksten voor Israël worden daarbij aan Israël toegeschreven, en teksten voor de nieuwtestamentische gemeente aan de Gemeente. Hieruit volgt dan een systeem, waarbij iedere tekst in de Bijbel een eigen etiketje krijgt. Zo worden bijvoorbeeld de toespraken in de evangeliën aan het oudtestamentische volk Israël toegeschreven, omdat de gemeente pas later in Hd2 ontstaat en deze toespraken dus niet aan de Gemeente gericht konden zijn.

Nu is er op zich niks op tegen om er goed op te letten tot wie een tekst zich in eerste instantie richt. Maar we mogen ook van de foute en goede daden van ‘andersoortige’ gelovigen leren. Juist het strakke schema van het dispensationalisme kan een hindernis zijn om bepaalde geestelijke principes te ontlopen. Paulus zegt zelf dat het hele Oude Testament ook voor de nieuwtestamentische gelovigen is geschreven (1Ko10:6,11). Juist de voorbeelden van Gods volk Israël in het Oude Testament geven ons instructies voor Gods gemeente in het Nieuwe Testament.

11.6.2 De wet en de genade

Door hun strakke denk-structuren concluderen dispensationalisten vaak dat de mensen in het Oude Testament zich onder de Thora bevonden en de mensen in het Nieuwe Testament onder de genade staan. Vaak wordt daarbij het oudtestamentische tijd aangeduid als ‘bedeling van de wet’ en de tijd van het Nieuwe Testament als ‘bedeling van de genade’. Nu moet ik toegeven dat hier een kern van waarheid in zit. De volheid van Gods evangelie, was nog niet volledig in het Oude Testament geopenbaard. Paulus spreekt daarom diverse keren in het Nieuwe Testament over de ‘verborgenheden’ die tijdens alle eeuwen verborgen waren voor alle geslachten en door de apostelen geopenbaard werden aan de heiligen (Rm11:25; 16:25; 1Ko2:7; 15:51; Ef1:9; 3:3,9; 5:32; 6:19; Ko1:26-27; 2:2; 4:3; 1Tm3:16). Zodoende is er dus een wezenlijk verschil tussen de tijd voor, en de tijd na het volbrachte werk van Christus. Aan de andere kant zijn er ook overeenstemmingen tussen deze tijden. Zo zien we bijvoorbeeld dat gedurende het Oude Testament, waarin niemand door de wet kon worden gered, de genade eveneens gold (Gn6:8; 49:18; Ex34:5-7; Ps51:16-17; 130:4; Jr31:2). Eveneens zou het ook onzinnig zijn om te zeggen dat sinds de komst van Christus er geen Thora meer is. Niet de Thora heeft namelijk opgehouden te bestaan, maar de mens die zich bekeerd heeft tot de ware God is met Christus gestorven en opgestaan als nieuw schepsel.

11.6.3 De vervulling van de beloftes

Ook de beloftes van het Oude Testament zijn nog steeds geldig, en ze zullen waar worden gemaakt door de Heer Jezus Christus (Rm9:6,28). En ook de nieuwtestamentische gemeente heeft deel gekregen aan het Nieuwe Verbond (Hb10:16; Gl3:17), en bezit nu reeds al geweldige zegeningen hiervan (Ef2:12; 3:6). Niet als hoofd-geadresseerd, maar als onwaardige, als ‘vreemd tak’, hebben we deel gekregen aan de beloften van God (Rm11:17-21). Hiermee meen ik niet te zeggen dat de nieuwtestamentische gemeente gelijk gesteld dient te worden aan het volk Israël. De gemeente is een geheel nieuwe schepping sinds Pinksteren en bestaat uit mensen vanuit verschillende volkeren, terwijl Israël al in het Oude Testament bestaat en bestaat uit mensen vanuit hetzelfde volk.